

فالیتهای یکساله توسعه تحقیقات اقتصادی

از چندی پیش ضرورت ایجاد مؤسسه ای برای تحقیقات و بررسیهای اقتصادی در ایران احساس میشد. تا اینکه در سال ۱۳۳۸ مقدمات تأسیس و تشکیل مؤسسه تحقیقات اقتصادی دانشگاه تهران فراهم شد و اساسنامه آن در بانصد و عقناده و نهمین جلسه شورای دانشگاه مورخ ۳۸/۹/۲۴ بتصویب رسید ودانشگاه تهران با تشکیل این مؤسسه وارد مرحله جدیدی از تحقیقات علمی اقتصادی شد.

مؤسسه تحقیقات اقتصادی یکی از اولین تشکیلاتی است که برای تحقیق علمی در ایران بوجود آمده است و شاید تنها مؤسسه‌ای باشد که کار آن منحصراً تحقیق علمی است. این نوع مؤسسات در دنیا نیز خیلی جدید است و فقط بعد از جنگ جهانی دوم توسعه جالب توجهی پیدا کرده است.

اشکال کار در درجه اول کمیابی متخصصین است. کار تحقیق علاوه بر استعداد نگیری وسابقه درخشان تحصیلی مستلزم صرفنظر کردن از بسیاری از مزایای مالی و مقامی است. گذشته از این باید اعتبارات کافی بامر تحقیق اختصاص یابد. غالباً احتیاجات جاری وفوری مانع شده است که در آنها و مؤسسات صنعتی بتوانند وجوه مالی صرف تحقیقات علمی بکنند.

تحقیقات علمی در مسائل اقتصادی امروز بدرجدهای از تکامل رسیده است که با روش علمی و نسبت دقیق می‌توان این مسائل را مورد بررسی قرار داد و درجه تأثیر راه‌حلهائی را که برای آنها پیشنهاد میشود پیش‌بینی کرد و نتیجه اتخاذ سیاستهای اقتصادی مختلف را سنجید. در اثر پیدایش چنین وضعی متصدیان امور و کسانی که طرحهای اقتصادی را تنظیم و سیاستهای اقتصادی را تعیین میکنند میتوانند با اطمینان بیشتری اتخاذ تصمیم و عمل کنند و همچنین افکار عمومی نیز با بیطرفی و دقت بیشتری میتواند نسبت براه‌حلهای پیشنهاد شده نتیجه تصمیمات قضاوت کند و از اینراه مؤسسات تحقیقات اقتصادی در کلیه کشورهای جهان میتوانند منشاء خدمات بزرگی بجامعه قرار گیرند.

هدف مؤسسه تحقیقات اقتصادی دانشکده حقوق مطابق اساسنامه آن تحقیقات نظری و عملی اقتصادی و مطالعه دریاب مسائل اقتصادی ایران و جهان و تربیت متخصصین برای اینگونه

تحقیقات است. روشن است که وظیفه دانشگاه در کلیه کشورها فقط تعلیم و تربیت نیست بلکه تحقیقات علمی از اعم و فزایف هر دانشگاهی بشمار می‌رود. کادر تعلیماتی دانشگاه تهران در سالهای اخیر توسعه زیادی یافته و موقع آن رسیده است که بفعالیتهای تحقیقاتی این دستگاه علمی مهم توجه بیشتری بشود. مؤسسه تحقیقات اقتصادی برای تحقق بخشیدن باین هدف اصلی و اساسی دانشگاه بوجود آمده است.

در یکسال گذشته مقدار زیادی از فعالیت مؤسسه مصروف دایر کردن مؤسسه و آمادساختن محل آن و تهیه و تنظیم اصول اداره مؤسسه و استخدام یک کادر اداری مختصر برای اداره امور جاری و تصویب رسانیدن مقررات مالی برای پرداخت حق الزحمه استادان و دانشیاران و سایر کارکنان مؤسسه بالاخره تعیین موضوعهای تحقیق و انتخاب مدیران تحقیق و تعیین اعضای گروه‌های تحقیق و نظارت در کار آنها شده است.

در تیرماه سال ۱۳۳۹ مؤسسه تحقیقات اقتصادی در دوره تعطیلات تابستانی دانشگاه شروع بکار کرد. مقررات مربوط بپرداخت حق الزحمه استادان و دانشیاران و کسانیکه تحصیلات عالی اقتصادی دارند در تاریخ ۳۹/۳/۲۸ و مقررات مربوط بپرداخت حق الزحمه سایر کارکنان مؤسسه در تاریخ ۳۹/۱۲/۸ و مقررات مربوط به مجله تحقیقات اقتصادی در تاریخ ۴۰/۴/۲۸ تصویب کمیسیون مالی دانشگاه رسید.

مؤسسه تحقیقات اقتصادی از آغاز تأسیس خود سعی کرده است از همکاری تمام افراد تحصیل کرده و شخصیت‌های مجرب اقتصادی برای تحقیق در مسائل و مشکلات اقتصادی ایران استفاده کند و کلیه اطلاعات و آمارهایی را که در دستگامهای مختلف راجع باقتصاد ایران موجود است جمع آوری و متمرکز سازد و با مؤسسات تحقیقاتی مشابه خارجی بخصوص مؤسسات تحقیقات اقتصادی دانشگاههای جهان رابطه برقرار کند و موضوعات و مسائل اقتصادی روز را بوسیله برومهای تحقیق که از دانشمندان اقتصادی و شخصیت‌های با تجربه تشکیل میشود مورد تحقیق علمی و دقیق قرار دهد و نتیجه تحقیقات خود را چاپ و منتشر کند و در معرض قضاوت انکار عمومی و مطالعه متصدیان امور بگذارد.

سازمان مؤسسه

مؤسسه دارای یک رئیس، یک کمیته مشورتی، یک مدیر و یعمده لازم گروههای تحقیق و قسمت انتشارات و مجله است. رئیس مؤسسه از میان استادان رشته اقتصادی دانشکده حقوق و علوم سیاسی و اقتصادی پیشنهاد کمیته مشورتی با موافقت رئیس دانشکده و تصویب ریاست دانشگاه برای مدت دو سال انتخاب می‌گردد و مسئول اجرای تصمیمات کمیته مشورتی و اداره

کلیه امور مؤسسه از قبیل عزل و نصب کارمندان اداری و امور مالی و فنی مؤسسه و نظایر آنست. کمیته مشورتی مؤسسه از استادان و دانشیاران رشته اقتصادی دانشکده حقوق که عضویت مؤسسه را بپذیرند تشکیل میگردد و ریاست آن با رئیس مؤسسه است.

وظایف کمیته مشورتی مؤسسه طبق اساسنامه مصوب عبارت است از:

- ۱- انتخاب رئیس مؤسسه.
- ۲- انتخاب مدیران تحقیق.
- ۳- تصویب صلاحیت داوطلبان عضویت در مؤسسه.
- ۴- اتخاذ تدابیر لازم برای پیشرفت و توسعه و حسن جریان امور علمی و تحقیقاتی مؤسسه.
- ۵- تصویب بودجه مؤسسه و اتخاذ تصمیم نسبت بهگونگی مصرف درآمدها با رعایت مقررات عمومی دانشگاه.

۶- اتخاذ تصمیم نسبت برد یا قبول هدایائی که ممکن است بمؤسسه پیشنهاد شود.

جلسات کمیته مشورتی با حضور نصف بعلاوه یک از اعضاء رسمیت دارد و تصمیمات با کثرت عدّه حاضر اتخاذ میشود. اولین جلسه کمیته مشورتی مؤسسه بنا بدعوت رئیس دانشکده حقوق و علوم سیاسی و اقتصادی با حضور مشارالیه و استادان و دانشیاران رشته اقتصادی دانشکده در تاریخ بیست و یکم خرداد ماه ۱۳۳۹ تشکیل گردید و آقای دکتر حسین پیرنیا را باتفاق آراء بسمت رئیس مؤسسه انتخاب کرد و در همین جلسه به پیشنهاد رئیس مؤسسه آقای دکتر عبدالرزاق عدل طباطبائی بسمت مدیر مؤسسه انتخاب شد.

هر گروه متقی زیر نظر یک نفر مدیر تحقیق که از طرف کمیته مشورتی مؤسسه تعیین میگردد انجام وظیفه میکند. انتخاب اعضاء هر گروه با پیشنهاد مدیر تحقیق و تأیید ناظر تحقیق و تصویب رئیس مؤسسه بعمل میآید. مدیر تحقیق مسئول اجرای کامل طرح تحقیق در مقابل مؤسسه است.

اصول اداره و طرز کار مؤسسه

هرچند اصول کلی کار مؤسسات تحقیقی قابل اقتباس است با وجود این نمیتوان آنها را بعینه از کشوری بکشور دیگر منتقل ساخت. باین جهت تجاربی که کشورهای صنعتی در این راه بدست آوردهاند فقط در حدود اصول و قواعد کلی قابل استفاده است و طرز دقیق کار و سازمانها باید بر مبنای خصوصیات اجتماعی و اقتصادی و تاریخی هر اجتماع بی ریزی شود و کوششی در راه انطباق اصول کلی بر شرایط کشور معین صورت گیرد. از این رو میتوان گفت که اصول اداره و طرز کار مؤسسات تحقیقی، بعنت جدید بودن آنها، بخصوص در کشورهای غیر صنعتی،

باید ابداع شود و در عمل مورد آزمایش قرار گیرد و بتدریج اصلاح گردد و مقررات خاصی برای این نوع مؤسسات بتصویب برسد، مقرراتی که با مقررات سازمانهای آموزشی تفاوت زیادی دارد. بوجود آمدن اصول اداری و مقررات آزمایش شده در نتیجه براه افتادن این مؤسسات مستلزم مطالعه دقیق و مراقبت مستمر و صبر و حوصله کافی است.

برای تهیه و تدوین مقررات و آئین نامه طرز کار و فعالیت مؤسسه تحقیقات اقتصادی بکتاب و رسالات زیادی که در سالهای اخیر بچاپ رسیده است و صورت آنها در کتاب

Bibliography on Research Administration, by :

George P. Bush, Professor of American University,

Published by University of Washington.

مندرج است مراجعه شده است.

علاوه بر اینها در تدوین آئین نامه مؤسسه و انتخاب شیوه کار از تجارب کشورهای که دارای مؤسسات مشابهی هستند استفاده شده است. آئین نامه طرز کار و فعالیت مؤسسه پس از چندین جلسه بحث و مذاکره در تاریخ ۳۹/۸/۸ در ۹ ماده بتصویب کمیته مشورتی مؤسسه رسید و برای تصویب بشورای دانشکده حقوق تقدیم گردید. شورای دانشکده در جلسه مورخ ۳۹/۸/۹ خود تصحیحی گرفت که این آئین نامه برای مدت یکسال بطور آزمایشی اجرا گردد.

مطابق این آئین نامه جریان کار تحقیق در مؤسسه بقرار زیر است :

۱- تعیین موضوع تحقیق. موضوع تحقیق را یا خود مؤسسه انتخاب میکند یا سفارشهای مؤسسات دولتی یا خصوصی را میپذیرد.

۲- انتخاب مدیر تحقیق. برای هر یک از موضوعهای تحقیق پیشنهاد رئیس مؤسسه و تصویب کمیته مشورتی یک نفر مدیر تحقیق تعیین میگردد.

۱- در بین این کتابهایی که مورد استفاده زیادی قرار گرفته است کتاب

Scientific Research, Its Administration and Organization by:

George P. Bush, Lowell. H. Hattery.

است که متنمن مقالاتی است که در سال ۱۹۵۰ در مؤسسه تحقیق در اداره مؤسسات تحقیقی و علمی توسط Institute of Administration of Scientific Research and Development.

خوانده شده است.

سازمان و طرز کار مؤسسه American Economic Association نیز که یکی از مهمترین سازمانهای تحقیقات اقتصادی است مورد نظر قرار گرفته است.

۳- تهیه و تصویب طرح تحقیق . مدیر تحقیق طرح دقیق کار خود را که حاوی برنامه کلی کار ، فهرست مسائل مورد تحقیق ، مدت کار ، تعداد و مشخصات اعضای مورد احتیاج و ساعات کار و حتی الزمه‌آنان ، پیش‌بینی کل هزینه انجام کار و غیره است تنظیم میکند و مؤسسه تسلیم میدارد . این طرح در کمیسیون مرکب از مدیر مؤسسه و ناظر طرح تحقیق که از طرف مؤسسه از بین استادان یا دانشیاران رشته اقتصاد دانشکده حقوق تعیین میشود و مدیر طرح تحقیق مورد بحث قرار میگیرد و نتیجه برای تصویب رئیس مؤسسه ارسال میگردد .

۴- تنظیم قرارداد تحقیق . پس از تصویب طرح مزبور قراردادی برای انجام کار بین مؤسسه و مدیر تحقیق منعقد میشود . جزئیات مسائل مورد تحقیق و وسائل و مدت کار و امثال آن در این قرارداد تصریح میشود .

۵- نظارت در جریان کار تحقیق - ناظر تحقیق بر کلیه جریان تحقیق نظارت مستمر دارد و جریان کار را مرتباً بمؤسسه گزارش میدهد . در نتیجه تقسیم شدن هدایت و نظارت طرحهای تحقیقی بین استادان و دانشیاران رشته اقتصاد در حقیقت کلیه فعالیتهای تحقیقاتی مؤسسه برحسب رشته تخصصی آقایان استادان و دانشیاران شعب مختلف مانند اقتصاد کشاورزی ، اقتصاد صنعتی ، اقتصاد اجتماعی ، اقتصاد بین‌المللی ، آمار ، مالیه و غیره تقسیم میگردد و کارهای تحقیقاتی و فعالیتهای گروههای تحقیق مربوط بهریک از رشته ها تحت هدایت و نظارت یکی از آقایان استادان و دانشیاران واقع میشود و این نظارت فقط محدود ب جریان کار و فعالیت از لحاظ قرارداد و با از لحاظ اداری نیست بلکه شامل رسیدگی بوضع تحقیق از لحاظ علمی نیز هست و این امری است که از لحاظ تحقیقات نظری در دانشگاه اهمیت زیادی دارد و ارزش علمی کارهای تحقیقاتی را تضمین میکند و امکانات اشتغال ب فعالیت علمی و مطالعاتی پر دامند و مفیدی را برای استادان و دانشیاران فراهم میسازد .

۶- تحویل نتیجه تحقیق .

۷- چاپ و انتشار نتیجه تحقیق از طرف مؤسسه .

بودجه مؤسسه

در تاریخ تشکیل مؤسسه بودجه سالیانه در سال ۱۳۳۹ مبلغ ۴/۵۲۸/۰۰۰ ریال بتصویب کمیسیون سانی دانشگاه رسید و بمؤسسه ابلاغ گردید که مبلغ ۲/۰۰۰/۰۰۰ ریال آن از اعتبار دوره دکتری دانشکده حقوق و مبلغ ۲/۵۲۸/۰۰۰ ریال از محل بودجه عمومی دانشگاه تعهد و پرداخت گردد . ولی بعداً تعهد مربوط ب بودجه عمومی دانشگاه بعلت ضیق بودجه حذف شد و بودجه مؤسسه فقط دو میلیون ریال بود .

- بودجه مصرف شده مؤسسه از آغاز تأسیس تا اول شهریور ماه ۱۳۴۰ برقرار زیر بوده است :
- ۱- وجوه پرداختی بابت حق الزحمه و کارمزد تا پایان اسفندماه ۱۳۳۹ - ۸۸۳۹۲۵ ریال
 - ۲- وجوه پرداختی بابت هزینه های مؤسسه تا پایان اسفندماه ۱۳۳۹ - ۱۷۶۳۸۸/۸۰ ریال
 - ۳- وجوه پرداختی بابت حق الزحمه و کارمزد از اول فروردین ۴۰ تا آخر مردادماه ۴۰ - ۵۵۴۹۵۰/۰ ریال

جمع کل پرداختی از ابتدای تأسیس تا آخر مردادماه ۱۳۴۰ ۱۶۱۵۲۶۳/۸۰ ریال
 چنانچه مبلغ مربوط بحق الزحمه با تعداد افراد دانشمند و تحصیل کرده که در مؤسسه کار کرده اند مقایسه شود ملاحظه میشود که در مصرف اعتبارات رعایت حداکثر صرفه جوئی شده است .

طرح‌های تحقیقی مؤسسه

۱- طرح تحقیق در آمارهای اقتصادی ایران و راه تکمیل آنها.

کمیته مشورتی مؤسسه در اولین جلسه خود مؤسسه را مؤلف ساخت که فوراً اطلاعات جامعی از وضع آمارهای اقتصادی در کشور جمع آوری کند . تردیدی نیست که اجرای این امر اولین قدم در راه تحقیقات اقتصادی است و تحقیق اقتضا می‌دهد بدون اطلاع از وضع آمارهای اقتصادی مبسر نیست . بدین جهت طرح تحقیق در آمارهای اقتصادی و راه تکمیل آنها مقدم بر تمام طرحهای دیگر مؤسسه قرار گرفت و موضوع تحقیق مزبور در جلسه مورخ ۳۹/۸/۱۵ بتصویب کمیته مشورتی رسید و در جلسه مورخ ۳۹/۱۱/۹ کمیته مشورتی آقای دکتر عبدالعلی جهانشاهی دانشیار دانشکده حقوق و علوم سیاسی و اقتصادی و مشاور اقتصادی بانک مرکزی بعنوان مدیر تحقیق این طرح تعیین شد و گروه تحقیقی به مدیریت ایشان و نظارت آقای دکتر محسن صبا استاد آمار در دانشکده حقوق و عضویت آقای دکتر عباس جمعی رئیس اداره کل آمار و بررسیهای وزارت بازرگانی و آقای دکتر محمد مشکوة تشکیل گردید . قرار داد تحقیق در این موضوع در تاریخ ۳۹/۱۲/۲۵ بین مؤسسه و آقای دکتر عبدالعلی جهانشاهی بامضا رسید . مدت قرار داد یکسال از اول فروردین ۱۳۴۰ است .

خلاصه و هدف طرح

هدف این طرح تحقیق عبارتست از :

- اولا- در حدود امکان فهرست کاملی از آمارهای اقتصادی موجود با تشریح روشهای تهیه آنها
- و ارزش و میزان دقت هر یک و محلی که میتوان بآنها دسترسی یافت تهیه و برای انتشار آماده گردد.

ثانیاً — علاوه بر تشریح معایب و نواقص آمارهای موجود «حفردهای» سیستم آمارهای اقتصادی باید شناخته و بیان شود و عبارت دیگر برنامه‌ای برای اصلاح آمارهای موجود از طرفی و تکمیل و تهیه آمارهای لازمی که فعلاً جمع‌آوری نمیشود با رعایت درجه ضرورت در یک وامکانات فنی و مالی تنظیم و پیشنهاد گردد .

برای اطلاع از وضع موجود آمارهای اقتصادی کشور و فعالیت سازمانهای تهیه آمار و اطلاعات و تبادل نظر در باب ارتباط و همکاری این مؤسسه با سازمانهای مزبور از رؤسای ادارات آمار کلیه وزارتخانه‌ها و سازمانها و مؤسسات دولتی دعوت شد که در مؤسسه تحقیقات اقتصادی حاضر بشوند . اولین جلسه این کنفرانس در تاریخ شانزدهم آذرماه ۱۳۳۹ در محل مؤسسه تشکیل گردید و بعداً هم سه هفته روزهای چهارشنبه تشکیل این جلسات ادامه یافت و در هر جلسه یکی از رؤسای آمار وزارتخانه‌ها و سازمانهای دولتی گزارشی از نحوه کار و فعالیت دستگاه آمار وزارتخانه‌ها یا سازمان مربوط بخود را بکنفرانس تقدیم میکردند و مذاکراتی بپیرامون آن بعمل میآمد .

بنابینیشنهاد آقای دکتر حسین پرنیا رئیس مؤسسه که در تمام جلسات این کنفرانس ریاست آنها بعهدہ داشت قرار شد که از کار کنفرانس مزبور گزارشی تهیه و چاپ و منتشر گردد . زیرا این کنفرانس کار پرارزشی از لحاظ علمی و اقتصادی انجام داده است و وضع موجود آمارهای کشور و فعالیتیای سازمانهای آماری در اثر کار این کنفرانس بطور جامع جمع آوری گردیده و گزارش کنفرانس یک مدرک با ارزش علمی خواهد بود . این کنفرانس مجموعاً ۱۸ جلسه داشت و آخرین جلسه آن در روز چهارشنبه ۴/۴/۷ در محل مؤسسه تشکیل گردید و پس از بحث درباره آخرین گزارش بکار خود خاتمه داد .

با این اقدامات مؤسسه در انجام اولین وظیفه‌ای که کمیته مشورتی باو محول کرده بود یعنی تعیین آمارهای اقتصادی کشور توفیق یافته و اطلاعات جامع و منحصر بفردی در مؤسسه راجع بآمارهای اقتصادی کشور فراهم آورده است و فعلاً مؤسسه مشغول است این اطلاعات را بصورتی که برای عموم محققان و علاقمندان قابل استفاده باشد چاپ کند و در دسترس آنها قرار دهد و عرساله نیز آنها با پیشرفت فعالیتهای آماری کشور تکمیل کند . واضح است که آمارهای موجود ناقص است و اداره صحیح امور اقتصادی کشور و اخذ تصمیمات مستلزم وجود آمارهای کاملتری است . بنابراین مرحله دوم کار گروه تحقیق آمارهای اقتصادی بررسی و پیشنهاد طریق تکمیل این آمارها است .

۴- طرح تحقیق در اقتصاد غلات ایران

در فعالیت اقتصادی کشور ما کشاورزی مقام اول و اعم دارد. با وجود این تحقیقات در اقتصاد کشاورزی ایران خیلی بندرت انجام گرفته است. بهین جهت مؤسسه تصمیم گرفت که تحقیق در یکی از مسائل اقتصاد کشاورزی ایران را موضوع یکی از نخستین طرحهای تحقیق خود قرار دهد. نظر با اهمیت تولید غلات در تولیدات کشاورزی و رفع احتیاجات عمومی و همچنین اثر آن در میزان درآمد کشاورزان تحقیق در اقتصاد غلات در ایران را موضوع طرح دیگری قرار داد. موضوع تحقیق مزبور در جلسه مورخ ۳۹/۸/۱۵ بتصویب کمیته مشورتی رسید و در جلسه مورخ ۳۹/۹/۲ کمیته مشورتی آقای مهندس منصور عطانی استاد دانشگاه و کنیل سابق وزارت کشاورزی بعنوان مدیر تحقیق تعیین شد و گروه تحقیقی بمدریت ایشان و نظارت آقای دکتر محمود کیهان استاد دانشگاه و عضویت آقای مهندس امیر حسین امیر پرویز مدیر کلی اقتصادی وزارت کشاورزی و آقای مهندس حسین شاکرین و آقای مهندس ابوالفتح رازقی و آقای مهندس محمود سلامت دایر گردید.

قرارداد تحقیق در این موضوع در تاریخ اول دیماه ۱۳۳۹ بین مؤسسه و آقای مهندس منصور عطانی بامضاء رسید. مدت این قرارداد دو سال شمسی از اول دیماه ۱۳۳۹ است. فعالیت گروه تحقیق اقتصاد غلات ایران در سه ماهه اول کار مصروف جمع آوری آمار و اطلاعات لازم از وزارت کشاورزی، وزارت کمرکات و انحصارات، اداره سبزی املاک مزروعی (وزارت دارائی)، بانک ملی ایران، اداره کل آمار عمومی، اداره کل هواشناسی و روزنامه وقایع اتفاقیه و غیره بوده است. این گروه با کمک عده‌ای از کارمندان وزارتخانه‌ها و دانشجویان دانشگاه قسمتی از طرح خود را آماده کرده و گزارشی از وضع تولید غلات در شهرستان زنجان بمؤسسه تسلیم کرده است. برنامه گروه مزبور در سه ماهه اول سال تحصیلی جاری انجام این تحقیق برای استان خوزستان است. مطالعات این گروه آماده برای چاپ و انتشار است و قسمتی از آن در همین شماره چاپ شده است.

۴- طرح تحقیق درباره وضع ایران در برابر تحولات جدید روابط

اقتصادی بین‌المللی

بازرگانی خارجی و حساب موازنه پرداختهای یک کشور از اهم مسائل اقتصادی واز پیچیده‌ترین و در عین حال جالبترین تحقیقات اقتصادی است. بویژه بمناسبت تحولاتی که در سالهای اخیر در روابط اقتصادی بین‌المللی پیش آمده است و کشورها اقدام بایجاد اتحادیه‌های اقتصادی و بازارهای مشترک کرده‌اند باید وضع ایران در برابر چنین تحولاتی مورد تحقیق قرار گیرد و در نتیجه سیاستی که باید برای مقابله با این جریانها اتخاذ کرد مشخص گردد.

بدین جهت موضوع تحقیق مزبور در جلسه مورخ ۲۲/۸/۳۹ کمیته مشورتی مؤسسه بتصویب رسید و در همین جلسه آقای دکتر ابراهیم عالی استاد دانشگاه و وزیر سابق کار بعنوان مدیر تحقیق تعیین شد و گروه تحقیقی بمدریت ایشان و عضویت آقایان دکترهای هدایتی دانشیار دانشگاه، دکتر هوشنگ نهاوندی مشاور شورابعالی اقتصاد و دکتر فریدون مهدوی تشکیل گردید.

قرارداد تحقیق در این موضوع در تاریخ ۱۱/۱۱/۳۹ بین مؤسسه و آقای دکتر عالی باامضاء رسید. مدت این قرار داد یکسال از تاریخ امضاء آن است.

خلاصه طرح - بموجب طرحی که این گروه برای تحقیق در وضع ایران در برابر تحولات جدید اقتصاد بین المللی تهیه کرده و بتصویب مؤسسه رسیده است مسائل زیر مورد تحقیق و بررسی قرار میگیرد:

نظری بقایید مربوط بروابط اقتصادی بین المللی و رابطه آن با تحولات اقتصادی - پیدایش مسائل جدید در روابط اقتصادی بین المللی - گروههای اقتصادی و توجیه علمی روابط آنها - پیدایش مسأله عقب افتادگی اقتصادی و تأثیر آن در روابط اقتصادی بین المللی و چگونگی توجیه آن از نظر علم اقتصاد جدید - درآمد ملی و تأثیر آن در میزان پرداختها - تمایلات جدید اقتصاد بین المللی و تحولات آن شامل سازمانهای اقتصادی بین المللی و منطقه ای - میزان پرداختهای بین المللی - بازرگانی بین المللی - جریان بین المللی سرمایه - ساختمان اقتصاد بین المللی کشورهای توسعه نیافته - تأثیر روابط اقتصادی بین المللی در اقتصاد کشورهای در حال توسعه و سیاست رشد اقتصادی این کشورها (باتوجه خاص بوضع ایران) .

برنامه کار این گروه که قسمتی از آن انجام شده است عبارت است از: جمع آوری کتابها و نشریات و اسناد و مدارك لازم و تمرکز آنها در مؤسسه تحقیقات اقتصادی بمنظور بنیان گذاری تدریجی یک مرکز مجهز تحقیق و تتبع در اقتصاد بین المللی - مطالعه دقیق کلیه کتب و اسناد و مدارك مزبور - تحقیق در مسائل مربوط بموضوع مطالعه بکمک سازمانها و مؤسسات اقتصادی کشور و مطالعه اسناد و مدارك موجود در این سازمانها - مکاتبه بامؤسسات و سازمانهای اقتصادی بین المللی برای بدست آوردن اطلاعات لازم مانند دبیرخانه بازار مشترک اروپائی در بروکسل، دبیرخانه کات G.A.T.T در ژنو، دبیرخانه سازمان همکاریهای اقتصادی اروپا، بانک بین المللی ترمیم و توسعه در واشنگتن، سازمان خواربار و کشاورزی ملل متحد در رم، صندوق بین المللی پول در واشنگتن، بانک پرداختهای بین المللی در بال، اتاق بازرگانی بین المللی، اتحادیه ذغال و فولاد اروپا، شورای اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل متحد و دبیرخانه

کمیسیون اقتصادی آسیا و خاور دور - اخذ تماس و کسب اطلاعات از نمایندگانی گهگاهی سازمانهای بین المللی در ایران - جمع آوری و تنظیم کلیه اطلاعات و آمار مربوط بازرگانی خارجی ایران - جمع آوری و تنظیم کلیه اطلاعات راجع به میزان پرداختهای ایران، تغییرات نرخ ارز و جریانان سرمایها.

۴ - طرح تحقیق در موانع سازمانی و مقرراتی توسعه اقتصادی ایران

برای کشورهای توسعه نیافته تحقیق در موانع توسعه اقتصادی جامعه یکی از مباحثی است که در مؤسسات تحقیق دانشگاهها و همچنین در دستگاه دولت مورد توجه خاص قرار گرفته است. بدین جهت موضوع تحقیق مزبور در جلسه مورخ ۲۲/۸/۳۹ کمیته مشورتی مؤسسه بتصویب رسید و در همین جلسه آقای دکتر محمد نصیری استاد دانشگاه و مدیر کل سابق بانک ملی ایران بعنوان مدیر تحقیق تعیین شد و گروه تحقیقی بمدریت ایشان و نظارت آقای دکتر غلامرضا کیان استاد دانشگاه تشکیل گردید. برای تهیه طرح تحقیق مزبور کمیسیونی مرکب از آقایان دکتر نصیری، دکتر کیان، دکتر محمدعلی مولوی، دکتر منصور صتری، دکتر هوشنگ نیاوندی، دکتر سعید اهری، دکتر جمشید بهنام، دکتر کیانی، دکتر سادات تهرانی و دکتر جهانگیر هاشمی تشکیل گردید و طرح جامعی برای تحقیق در موضوع مزبور تهیه و بمؤسسه تسلیم شد.

قرارداد تحقیق در این موضوع در تاریخ ۱۳/۳/۴۰ بین مؤسسه و آقای دکتر نصیری با امضاء رسید. مدت این قرارداد دو سال کامل خورشیدی از تاریخ امضاء است.

خلاصه طرح: این طرح شامل دو قسمت است. قسمت اول موانع سازمانی شامل بحثی درباره عوامل بسط و توسعه اقتصادی - موانع اقتصادی - موانع ناشی از عوامل تولید یعنی طبیعت، کار، سرمایه و مدیریت - موانع ناشی از سیاست اقتصادی، مالی و اعتباری دولت - سازمان اجتماعی شامل جمعیت و نیروی انسانی، بهداشت و تغذیه، آداب و رسوم و اخلاق و روحیات. قسمت دوم موانع مقرراتی شامل مقررات حقوقی، مقررات بازرگانی و پولی، مقررات مالی و مقررات مربوط بمالکیت و مقررات مربوط بکار - مقررات اداری، تشکیلات اداره امور مالی، بررسی مقررات مالی سازمانهای دولتی، امور استخدامی و روشهای اداری.

نظر بوسعت طرح و بمنظور سهولت مطالعه و تحقیق و حصول نتیجه بالنسبه سریع و مطلوب مسائل مختلف و متجانس و مرتبط بهم بین متخصصین مسائل اقتصادی و اجتماعی و حقوقی و اداری و غیره تقسیم شده است تا اعضا گروه در عین ارتباط کاملی که در تمام موارد باهم خواهند داشت بتوانند در رشته های مربوط مطالعه و تحقیق را عمیقاً انجام دهند و برای اینکه وحدت هدف در انجام تحقیقات محفوظ بماند و از مباحثات و استنتاجات متضاد که مانع پیشرفت

کار است احتراز شود اولاً کلیه اعضای گروه در تمام موارد با مدیر تحقیق ارتباط مداوم خواهند داشت ثانیاً جلسات همگانی گروه جهت بحث و انتقاد و اشتراك مساعی و تبادل نظر مرتباً تحت نظر مدیر تحقیق تشکیل میشود .

تأسیس مرکز مآخذ و اطلاعات اقتصادی

جمع‌آوری کلیه آمارها و اطلاعات اقتصادی بطور کلی و آمارها و اطلاعات اقتصادی ایران و منظم کردن و قیاس کردن و بایگانی آنها در یک مخزن آمار و اطلاعات اقتصادی با روشهای جدید از اهم و نولایف و برنامه‌های مؤسسات تحقیقات اقتصادی است. وجود این مخزن مهمترین وسیله تحقیقات اقتصادی میتواند باشد و نظر با اهمیت تأسیس چنین مرکزی کمیسیونهای متعددی برای بوجود آوردن آن تشکیل شده و از اطلاعات و تجربیات کارشناسان مربوط استفاده شده است و اقداماتی برای تهیه راهنمای طبقه‌بندی و شماره‌گذاری موضوعات اقتصادی بعمل آمده است. مؤسسه کوشش کرده است که طرحی برای اینکار تهیه کند و برای همین منظور از یونسکو درخواست کرده است که یک متخصص در این مورد بایران اعزام گردد. مقدمات اعزام این شخص فراهم شده است.

شورای اقتصاد دانان کشور

مؤسسه تحقیقات اقتصادی کوشش میکند مرکز مراجع و فعالیت اقتصاددانان کشور قرار گیرد و به همین جهت بوجود آوردن شورای اقتصاددانان کشور را یکی از برنامه‌های خود قرار داده است. هدف از تشکیل این شورا ایجاد هماهنگی در فعالیتهای علمی و عملی اقتصاددانان ایران و آشنائی آنها با همدیگر و استفاده از اطلاعات و تجربیات یکدیگر است. مقدمات اجرای این برنامه فراهم شده است و مجموعه نسبتاً کاملی از نام و مشخصات و سوابق تحصیلی و مشاغل و محل کار گذشته و فعلی اقتصاد دانان بوسیله ارسال پرسشنامه برای آنان تهیه شده است تا برای شرکت در این شورا و جلسات سخنرانی که در مؤسسه دایر خواهد شد دعوت شوند.

تهیه کتاب

در سال گذشته مؤسسه اطلاعات واصل در مورد مهمترین کتب اقتصادی که منتشر شده و باقرار است منتشر شود و صورتهای مفصل کتب بنگاههای مهم نشر کتاب جهان را مطالعه کرده و از میان آنها مهمترین و مفیدترین کتب اقتصادی را معین کرده و صورتهای آنها را برای تهیه بکتابخانه دانشکده حقوق فرستاده است. بعلاوه گروهیهای تحقیق مؤسسه نیز ضمن تحقیقات خود صورت کتبی را که لازم داشته‌اند برای تهیه بمؤسسه تسلیم کرده‌اند که برای خرید آنها بکتابخانه دانشکده ارسال گردیده است.

بعلاوه مؤسسه برای تهیه فهرست کتبی که تاکنون بزبانهای فارسی، عربی، انگلیسی، فرانسه، آلمانی و روسی راجع باقتصاد ایران بچاپ رسیده است و یا کتبی که حاوی مباحثی راجع باقتصاد ایران باشد اقداماتی کرده است که هنوز بنتیجه قطعی نرسیده است ولی مؤسسه امیدوار است که این کار را در سال تحصیلی جاری بسامان برساند.

برقراری ارتباط با مؤسسات مشابه در کشورهای دیگر

دیگر از اقدامات مؤسسه در اولین سال تأسیس، برقراری ارتباط با مؤسسات تحقیق مشابه در کشورهای خارجی است. مؤسسه از طریق وزارت امور خارجه و نمایندگیهای کشور در خارج با عده زیادی از مؤسسات تحقیقات اقتصادی مشابه ارتباط برقرار کرده است و انتشارات آنها را دریافت میدارد. تمایل به برقراری ارتباط و همکاری با مؤسسات مشابه در مؤسسات تحقیقاتی اقتصادی کلید کشورهای که مؤسسات تحقیق معتبر دارند محسوس است. زیرا پدیده‌های اقتصادی دوران معاصر بعلت اختلاف ساختمان اقتصادی کشورها نوناگون است و مطالعه آنها مستلزم اینست که هر محیط و ساختمان اقتصادی جدا نانه مورد مطالعه و تحقیق قرار گیرد و وسائل تجزیه و تحلیل مناسب با آن تشخیص داده شود. آشکار است که با چنین زمینه‌ای محیط مساعدی برای برقراری همکاری مؤسسات تحقیق اقتصادی در سراسر جهان وجود دارد. برای مؤسسه تحقیقات اقتصادی دانشکده حقوق نیز این همکاری علمی با مؤسسات خارجی ضروری است. زیرا علم اقتصاد در ایران تازه‌ای دارد و انزوای دانش اقتصادی سبب عقب افتادگی این رشته علمی در ایران خواهد گردید. بعلت محدودیت افق فعالیت‌های علمی هنوز اقتصاد دانان ما سهمی در دانش اقتصادی معاصر جهان احراز نکرده‌اند. لذا بدون تردید برقراری شبکه ارتباط و همکاریهای بین‌المللی دینامیسم علمی لازم را ایجاد خواهد کرد و مباحثات و تبادل افکار شور و شوقی بوجود خواهد آورد و استعدادهای نهفته را بیدار خواهد کرد.

بعلاوه شرایط پدیده‌های اقتصادی و منضمیات نوین تجزیه و تحلیل برقراری همکاری بین مؤسسات تحقیقات اقتصادی را اجتناب ناپذیر و ضروری ساخته است. با توجه باین مراتب مؤسسه تحقیقات اقتصادی کوشش زیادی برای برقراری ارتباط با مؤسسات مشابه در کشورهای دیگر بعمل آورده است و در این راه از همکاری پرازش وزارت امور خارجه و نمایندگیهای ایران در خارج برخوردار بوده و جادارد که از این همکاری صمیمانه تشکر کند.

دعوت از استادان و دانشمندان اقتصادی خارجی

کوشش مؤسسه برآن بوده است که از هر فرصتی برای دعوت استادان، محققان و دانشمندان اقتصادی عالیه مقام خارجی که دارای سابقه کار و تجربه در امر تحقیق هستند

استفاده کند. زیرا با توجه بمطالبی که در فوق در مورد ضرورت همکاری با مؤسسات تحقیقاتی خارجی بیان شد همکاری و ارتباط با دانشمندان جهان اجتناب ناپذیر مینماید و سبب میگردد که مؤسسات تحقیق سهم عمده‌ای از فعالیت خود را صرف مبادله محققان و دعوت از دانشمندان خارجی برای سخنرانی و شرکت در سمینرها و گروههای تحقیق بکنند.

در اجرای این برنامه سال گذشته بدعوت مؤسسه تحقیقات اقتصادی پروفیسور **گاستون لودوئک** استاد کرسی توسعه اقتصادی دانشگاه پاریس که برای یک ماموریت دانشگاهی عازم خاور دور بود بایران آمد و دو روز در تهران توقف کرد و طبق برنامه ای که تنظیم شده بود روز شنبه ۳۹/۱۲/۲۰ سخنرانی جالبی تحت عنوان « اروپای غربی و دنیای سوم » در تالار دانشکده حقوق ایراد کرد و روز یکشنبه ۳۹/۱۲/۲۱ در یک جلسه میزگرد با استادان و دانشیاران رشته اقتصاد دانشکده حقوق و عده‌ای از اقتصاد دانان پیرامون مسائل اقتصادی به بحث پرداخت.

مؤسسه از پروفیسور **فرانسوا پرو** دانشمند اقتصادی معروف معاصر و پروفیسور **آندره پی پتر** دعوت کرده است که برای سخنرانی در مؤسسه تحقیقات اقتصادی بایران بیایند.

همکاران تحقیق خارجی مؤسسه

مؤسسه تحقیقات اقتصادی برای توسعه فعالیتهای تحقیقی خود و استفاده از استعداد و کار محققان جوان خارجی همه ساله تعدادی « همکار تحقیق » قبول میکند و آنانرا در فعالیتهای گروههای تحقیق خود شرکت میدهد. هم اکنون یک دانشجوی محقق ژاپنی از طرف مؤسسه امور اقتصادی آسیا واقع در ژاپن در مؤسسه تحقیقات اقتصادی مشغول بکار است. کلیه مخارج رفت و آمد و اقامت این افراد بامؤسسات و سازمانهای خواعد بود که آنها را بایران اعزام میدارند و تنها کمکی که مؤسسه تحقیقات اقتصادی بانها میکند تهیه مسکن برای آنهاست. مؤسسه موافقت دانشگاه را برای واگذاری ۱۰ اتاق در کوی دانشگاه باین افراد جلب کرده است.

جلب کمک از مؤسسات خارجی

اجرای طرحهای تحقیقات علمی مستلزم مخارج نسبتاً مهمی است. کسانی که صلاحیت کار تحقیقات عالی علمی داشته باشند در جهان کمیابند و باید بانان حق الزحمه کافی پرداخت گردد. کارهای تحقیقات علمی بخصوص تحقیقات اقتصادی امروز مستلزم دعوت گروهی از

متخصصان و کارشناسان از رشته‌های مختلف و جمع آوری آمار و اندازه‌گیری و نمونه‌گیری و مسافرت و مطالعات محلی و تأسیس کتابخانه و مرکز جمع آوری آمار و اطلاعات و خریداری ماشینهای حساب و غیره است. بناچار قسمتی از این مخارج باید از منابع مؤسسات مهمی که برای کمک به فعالیتهای تحقیقی درجهان دایر شده است تأمین شود. مؤسسه اقداماتی برای دریافت کمک از این مؤسسات بعمل آورده است و امیدوار است بزودی موفق بدریافت کمک از آنها بشود.

مسعود حیدری

ژئوگرافیک و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی